

**JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA
UPIMAJI WA KITAIFA WA DARASA LA NNE**

05

URAI NA MAADILI

Muda: Saa 1:30

Mwaka 2022.

Maelekezo

1. Mtihani huu una sehemu A na B zenye jumla ya maswali **sita (6)**
2. Jibu maswali **yote** katika kila sehemu.

SEHEMU A (Alama 26)

Jibu maswali **yote** katika sehemu hii

1. Jibu vipengele (i) – (v) kwa kuchagua herufi ya jibu sahihi na kuandika katika kisanduku.
  - i) Mtu anayetekeleza majukumu yake ipasavyo anajulikana kama:
A. msikivu   B. mtiifu   C. mwaminifu   D. mwajibikaji [   ]
  - ii) Lipi ni mojawapo ya jukumu la mtoto katika familia?
A. Kuheshimiwa na familia   C. Kusikilizwa na familia
B. Kupendwa na familia   D. Kujali mali za familia [   ]
  - iii) Vitendo vifuatavyo vinaonesha jinsi watu wanavyothamini rasilimali zetu isipokuwa:
A. Kupanda miti   C. Kuchoma misitu
B. Kulinda wanyamapori   D. Kutunza vyanzo vya maji [   ]
  - iv) Watu wanaotembea pembeni mwa barabara hujulikana kama:
A. Madereva   C. Waenda kwa miguu
B. Polisi wa Trafiki   D. Wamachinga [   ]
  - v) Ni shughuli ipi ya kujitolea kati ya hizi mtoto anaweza kuifanya katika jamii?
A. Kuchimba na kujenga barabara
B. Kuotesha na kutunza miti
C. Kuchimba na kuuza madini
D. Kununua na kuuza maji [   ]

2. Jibu vipengele (i) – (iv) kwa kuoanisha majukumu ya viongozi wa wanafunzi katika **Kifungu A** na vyeo vyao katika **Kifungu B** kwa kuandika herufi ya jibu sahihi.

Na.	Kifungu A	Herufi	Kifungu B
i)	Mwanafunzi anayefuatilia ufundishaji na ujifunzaji shuleni		A. Kiranja wa Michezo
ii)	Mwanafunzi anayesimamia majukumu yote ya viranja shuleni		B. Kiranja wa Miradi C. Kiranja Mkuu
iii)	Mwanafunzi anayehakikisha		D. Kiranja wa nidhamu
	wanafunzi wanaingia darasani na kuwa na tabia njema		E. Kiranja wa Taaluma
iv)	Mwanafunzi anayehakikisha kuwa shule inavutia na kupendeza muda wote		F. Kiranja wa usafi

3. Jibu vipengele (i) – (ii) kwa kuchagua jibu sahihi katika mabano na kuliandika katika sehemu iliyoachwa wazi.
- i) Kutatua changamoto hutusaidia _____
(kufikia malengo yetu, kufanya kazi kwa bidi, kuwa maarufu)
- ii) Mwanafuzi mwenye tabia nzuri ni yule ambaye _____
(kufanya kazi mwenyewe tu, kushirikiana na wenzake, kusaidia walimu tu)
- iii) Mawazo mazuri au mabaya aliyonayo mtu juu ya jambo fulani huitwa?
(mtazamo, ushirikiano, ustahimilivu)
- iv) Watu wa dini tofauti wanaweza kuishi pamoja kwa Amani endapo: (watalazimishana kufuata dini moja, watawafukuza watu wasio na dini, wataheshimiana)

SEHEMU A (Alama 26)

Jibu maswali yote katika sehemu hii

4. Jibu vipengele (i) – (iv) kwa kuonesha matendo ya utunzaji wa mazingira na matendo ya uharibifu wa mazingira kwa kuweka alama ($\checkmark$) kwenye tendo husika.

Na.	Kitendo	Utunzaji wa Mazingira	Uharibifu wa Mazingira
i)	Mwanafunzi anabeba pipa lילוjoaa taka na kwenda kumwaga mtoni ili zichukuliwe na maji		
ii)	Kumwagilia bustani ya maua kwa kutumia maji ya kisima		
iii)	Eneo la shule ni dogo. Mwalimu mkuu amenunua ng'ombe wengi ili kila mtoto apate chai ya maziwa		
iv)	Mzee Daudi ameotesha miti kisha anakata mti mmoja kwa ajili ya mbao		

5. Angalia kwa makini picha ifuatayo kisha jibu maswali yanayofuata.

Maswali:

a) Taja matendo mawili yanayoonekana katika picha.

i) _____ ii) _____

- b) Ni wajibu gani ambao haujatimizwa na wazazi wa baadhi ya watoto wanaoonekana katika picha? _____
- c) Mara unapona haki za wtoto zinakiukwa unatakiwa kufanya nini? ____
- d) Kwanini kitendo kinachoonekana katika picha ya mtoto mwenye nyundo mkononi ni cha ukiukwaji wa haki za watoto? _____

1. Soma kwa makini kifungu cha habari kinachofuata kisha jibu vipengele (a) – (d).

Mawasiliano ni jambo la masingi na la lazima katika jamii yoyote, mathalani, hapo zamani watu walitumia njia za asili kuwasiliana na kupeana habari. Miongoni mwa njia hizo ni baragumu, ngoma, yowe na sauti mbalimbali za wanyama.

Miaka ya hivi karibuni, njia za mawasiliano zimebadilika sana ambapo njia za kieletroniki hutumika kurahisisha mawasiliano baina ya watu. Miongoni mwa njia hizo za kisasa ni simu, runinga, barua pepe,

magazeti na mitandao ya kijamii. Njia hizi za kisasa za mawasiliano ni sehemu ya utandawazi na zimeenea maeneo mengi duniani

Utandawazi husadia masuala ya biashara, elimu, michezo n ahata siasa. Matumizi mazuri ya utandawazi huleta maendeleo kwa jamii. Matumizi mabaya ya utandawazi huweza kusababisha kupotea kwa maadili, kushuka kwa kiwango cha elimu n ahata yaweza kuwa chanzo cha kutoelewana kati yetu. Kwa hiyo, tunapaswa kutumia utandawazi vizuri kwa maendelo ya jamii yetu.

Maswali:

- a) Kutokana na kifungu cha habari ulichosoma, taja njia mbili za kisasa za mawasiliano.
  - i) _____ ii) _____
- b) Kwanini utandawazi ni muhimu katika jamii? _____
- c) Watu waliwasilianaje hapo zamani? _____
- d) Kwanini tunapaswa kutumia utandawazi vzuri? _____